

להם כיסוי פנימי כלשהו אצל הנוטל, ולולא היתה התוצאה קאריקאטורית ממש כמעט בכל מקרה ומקרה.

מר קשתן ברי לו, למשל, שהרגשה צובטת לב של תלישות ואי־שייכות היא מסימניה האוטנטיים של שירה מודרנית, "צעירה", ואולי באמת לא קשה לו לגלות משהו מאותה צביטה גם בלבו שלו. התוצאה השירית ("גזע", עמ' 9–67) היא משהו כזה:

גזעי שלי — וגזע, / פמאטי הפוסף —
גזע האור, / ...עלה הניגון ברכב הסוסים
השחורים / אל גבהי האור הגנוז.
— — — — — גזעי שלי, אבא, / אני לא
גזע / אני לא חוסר. / אני גרופית אני, /
עלה של סתיו, / השט על נהרות האין
— ללא עין, / — — — — — סומא אני
ללא פמוטות של חג, / אתה פמוטו של
החג, / אתה החג.

וכך עד ל"קרשנדו" שבסיום הנוראי:

מחל נא לי, אבי הסליחות, שאני יודע
להתפלל, / אני אילם אני, / אבל אני
שומע ניגונך בנבחים, / והוא מפכה בי
כדונג עצבונות, / כאפרסמון של יגור
נות...
— — — — — יתקדש שמך בערלת קונכיית
— בנחלי־עדני ניגוניך, / יתקדש שמך
בשחץ רואתי — באגמי עיני־נרותיך, /
יתקדש שמך בשסע גירי — בקמיע גזע
החסידי.

עד כאן, נניח, מה שנוגע ל"תודעה יהודית" וכל כיוצא בזה. אבל כיסופי־השכינה וגע־גועי־האלוהים יש להם פה גם גילויים אוניברסליים יותר, כמו, למשל — בצילצול מתכת־מיתולוגי כאחד — בשיר "מוסיקה אלקטרונית" (מודרג, נכון?), בע' 17:

תופים מחושמלים בימבוקו כיערות תתי־
הפראנו / נחילי מטוסים בירברו אל
קרחוני הזמן — / מעל לשכלנו המתכ־
הי, / — — — — — הזמן בלם מעצוריו, /
בנו־צדק נדרס בין גלגלי כלימה וכסיל, /
שתיקה צבעונית־צפופנית, / נחשי האור
יונקים חלב אמם המורעל משדי תיהמת
[יא! — המעתיק] / — — — — — הפסנתר

מלכידם

עדיין לא הוסבה שימת־הלב די־הצורך אל תופעה כבדת־משמעות הנותנת אותותיה בנופה של הספרות העברית מזה 5, או 10, או אף 15 שנה: עלייה מודרנית אך מתמדת ברמתה, בתכניה ובגרוותה של הפרוזה, שראשיתה, אך לא מכבר, היתה מיצירה וקרתנית כל־כך בכללותה — וכנגד זאת דילדול נמרץ ומוחש ביותר ברמתה, בחכיניה ובהישגיה של השירה, שבעשור שקדם לישראל העצמאית היתה, כמדומה, אינטנסיבית ופוריה, אף גאה ותמירה משכמה־ומעלה, מן הפרוזה אחותה. במסגרת הערתי־אגב בתוך בקורת קצרה על קובץ־שירה כלשהו אין ענין זה ניתן, כמובן, להידרש אפילו במעט ממידת הרצינות שהוא מחייב, אולם די לנו אם נזכיר כאן את העובדה, הידועה והמקובלת דייה, שכמה וכמה מן המאורות שהאירו לנו, עוד לפני שנים לא רבות, ברקיע הפיוט — בין שהיו מאירים למרחוק ובין שהיו מאירים לקרוב בלבד, בין שהיו גרות־לרבים בין שהיו גרות לקומץ נפשות קסומות — נסתתרו כליל, או שלקו ליקוי גדול, או שנחצממו עד־להחשיך. משוררים שבאו אחריהם עדיין אין בהם, כמדומה, כדי להגיה את האפלה באמת, לולא סגולתם הפנימית של אחדים, הן ותיקים הן חדשים. או לולא רמזיה־בסתה־לבאות המתרמוזים פה ושם, כמעט ואפשר היה לקרוא על כך איתה קריאה גושנה ונכאה: "הר־אלוהים שחרב — שועלים הילכו בו..."

רמתה הכללית של שירת־דור ניתנת להימדד לא רק על־פי מיטב מעפליה אלא גם על־פי תכלית־שפלי־ירידותיה. ואם על כך נסי כים, הרי ספק אם נמצא לנו בשנים האחרונות והרקות האלו צרור־שירים היפה להדג־מחה של מדידה זו יותר מ"מלכידם" של ישעיהו קשתן.

צרור זה יפה לענייננו מפני שבעליו נזקק למכלול מגוון ביותר של "גושאים" שיריים נכבדים, יסודיים, ראשוניים ממש, ומפני שידו שלוחה ליטול ממכמני סמלים וצורות של גדולים ממנו וקדמונים ממנו — דברים שאולי לא היה במ רע כשלעצמם אילו היה

תכריך כחול, ונושמת אומללות־אביונים יתומה, נואשה, כלואה וחנוקה. כשם שהחוכרת עצמה דקה היא כך גם שיריה דקים וקצרים, ושורותיהם רובן קצר רוח ונשימתן קצרה; תכופות דומה צילצולן כשל צעקה חסופה, קטועה וצורדה, כשל אנחה, כשל חירחור, כשל יבכה — על־כל פנים, קולות היוצאים ממעמקי אמתו וכאבו של אדם, שירת הבשר־הנישא־בשיניים. ישראל הר אינו בא להתמודד עם בעיות גורל ונצח, ציבור ויקום, גם אינו מתאמר לתרום תרומה לוויכוח אידיאי או לדיון אמנותי כלשהו. בתא־עולמו הצר, חלבן, הגבוה והעריכי הוא עומד ושוֹפך את מרי־ שיהו וצקוֹן־לחשו — נהי אהבה־לא־באה, אנקת חיים־ניגרים־לתוהו וכשל־אי־אונים, תפילה לעני כי יעטוף, בכוח הענות, בכוח הכנות, בכוח ההלישות הזאת, יש אשר יעביר צמרמורת בגבו של הקורא וישים מחנק אף בגרונו של זה. אם תרצו, אין בזה הישג "אידיאי"; אולי אפילו אין בזה הישג "אמנותי" מיוחד; אבל בלי ספק יש בזה משום הישג של ביטוי־עצמי ושל "קומור־ ניקציה" כאחד — ואם לא זו היא תכליתה של יצירה שירית, אין אני יודע מהי... ישראל הר אינו שר אלא את "מצבור", כעדותו התמציתית של השיר "מצב" (ע' יז), המסתכם ונחתם בצמד השורות המסיי־ מות, המחרידות בפשטותן, באי־אמצעותן:

האגדות כולן כבר נהיו,
רק אני — עודי בדיה.

ובדומה לכך, סיומו של השיר "הורים" (ע' יד):

עושר לא עשיתי
בית לא בנית
אשה לא נשאתי
באובות לא דרשתי —
למאום לא נכספתי. עתה
הגעתי עד הלום.

מה נורא המקום הזה!

גם מצבי־העניינים באהבה איננו מרנין הרבה יותר מזה, כפי המסתבר לנו מתוך 27

המכושף צועק ככל מנענעי לבו השנהג בי. / כל הטלפונים מתפללים אל אלהים — ללא מענה.

באין מענה מן החלונות העליונים, אפשר לנסות ולפנות אל משהו "ארצי" יותר. כי על כן, אם חסר עוד משהו להשלים הנאתו של הקורא, הרי מוקטרת פה גם קטורת־ מנחה למין מיליטריזם ריק ונבוב שספק אם עדיין נותר על עפר משל, ופיטום־הקטורת הזה טעון־הסמלים הוא אף המעניק לספרון זה את שמו, "מלכידם" (ר' השיר "שחור ולבן", עמ' 3—41, ובפרט ע' 43):

מת המלך — / יהי מלכידם שראשו נמלא רסיסי דם. / מאדמה צמחו הפרשים כשדה כידון. / צריחים הרימו ראש כתרנגול לקרב. / הריעו חצוצרות הכוסף לפולחן. / תופים סהרורים הרעימו גאולת הדם. / יריחו מנגד.

בכליל־שירים, "מזמורי האתר" (עמ' 9—47), מוצאים אנו, בצד מזמורים "לבני כושים", "לבני אסיה" ו"לבני יהודה", גם "מזמור לבני האור" — והמבין יבין מי הם אותם בני־אור. הטיבת־פיוט זה, כך לשונה:

שיר מזמור בני האור הברים כחמה: / כלתנו — אדמה, / שושבינו — השמש. / עבדים היינו לבעל פרת וירדן. / איילים אנחנו למשרות היש. / היינו פרי עץ הרעת. // ברוך כורא פרי עץ תרבויות.

אכן, פרי־עדן.

פרי־עדן־רבות.

ש. מ.

אביון לפני הניצה

ישראל הר, שאת שירו הראשון פירסם ב"קשת" לפני ארבע שנים ויותר, קיבץ את מעט השירים אשר כתב בחוברת דקה, חמורה ונקיה בצורתה, מעוטרת רישומים שופע־אווירה משל י. ברגר, עטופה

* ישעיהו קשתן: מלכידם (שירים); הוצאת "פיוט", ת"א, תשכ"ב; 69 עמ'.